

Լրանում են «Էջմիածին» գիտական պարբերականի 80- եւ Գէորգեան հոգեւոր ճեմարան-Աստուածաբանական համալսարանի 150-ամեակները: Մէկը հիմնուել է 1874-ին՝ Գէորգ Դ. Քերեստէճեան հայրապետի ջանքերով, միւսը բացուել է 1944-ին՝ Գէորգ Զ. Զորէքչեանի յառաջածեռութեամբ: Ժամանակային ճշգրտութեանը կառչելու դէպքում տարեդարձերը տարբեր պահերի պիտի նշուէին, տարբեր ամիսների եւ օրերի աղերսակցուէին:

Վերջին հարիւրամեակում իբրեւ ուսումնական տարուայ սկիզբ ընդունուած է եղել սեպտեմբերը, եւ դրա հետ կապուած կրթական հաստատութիւնների ամեակները եւս հիմնականում նշուել են սեպտեմբերին: Ուստի յաճախ նաեւ ճեմարանական տարեդարձերն այդ տրամաբանութեամբ են կազմակերպել՝ մէկ եւ կէս հարիւրամեակի ընթացքին՝ երբեմն համընկեցնելով եկեղեցական տարբեր տօների, իսկ երբեմն պահոցներից հանելով իշխանութիւնների թոյլտուութեան օրը եւ այն դարձնելով շրջափուլի խորհրդանիշ: Եւ կարող է հաւանական թուալ, որ Ամսագրի համար եւս իբրեւ տօնախմբելու օր դիտուի համապատասխան պետական-կուսակցական գործչի մակագրութեան ամսաթիւը: Սակայն միանշանակ է, որ այս ենթադրութեան պատասխանն անշուշտ պիտի լինի բացասական. Ամսագրի եւ ճեմարանի պատմութեան ընթացքին եւ պետական-կուսակցական գործիչները, եւ իրենց մակագրութիւնները մոռացութեան են դատապարտուած: Առաքելական Եկեղեցու այս օղակների տօնախմբելի-խորհրդանշական օրերն անհամեմատ աւելի վաղ պէտք է որոնուեն:

Ինչ խօսք՝ դիւանական պահոցներն ստուգելով յիշարժան-կրեւոր թուականներ կարելի է շատ յայտնաբերել Ամսագրի եւ ճեմարանի

համար: Սակայն միշտ եւ առաջին հերթին պէտք է ի մտի ունենալ, որ ո՛չ Ճեմարանը, ո՛չ Ամսագիրը թղթերի, դիմումների ու ստորագրութիւնների շնորհիւ չեն ձեւաւորուել, այլ նրանք ծնունդն են վառ երազների ու լուսաւոր տեսիլների, ծնունդն են այն պայծառ գաղափարների, որ Հայ Առաքելական սուրբ Եկեղեցին փայփայել է դարեր շարունակ՝ խաւարի, չարի, աւեր ու աւարի դէմ պայքարելով ու յաղթելով լուսաւորութեամբ, կրթութեամբ եւ գիտութեամբ:

Ուստի սեպտեմբեր ամսին Ճեմարանի եւ Ամսագրի տարեդարձին համապատասխանող օր դիտարկելիս հարկ է յիշել, որ հայ դպրոցի եւ դպրութեան, կրթութեան ու հայրենի գիտութեան ցանկացած տարեդարձ առաջին հերթին կապոււմ է Հայ Եկեղեցու երկու մեծանուն սուրբերի՝ սուրբ Սահակի եւ սուրբ Մեսրոպի գործունէութեանը: Առանց Սահակ-Մեսրոպեան վերածննդի չէին լինի ո՛չ հայրենի դպրութիւնը, ո՛չ իսկ գիտութիւնն ազգային: Հետեւաբար սեպտեմբերեան աղիւսակում դժուար է պատկերացնել Գիտական ամսագրի եւ Հոգեւոր ճեմարանի տարեդարձին առաւել պատշաճող օր, քան սուրբ Սահակ Հայրապետի ծննդեան տարեդարձն է¹, որ թերեւս երբեւէ կընդունուի իբրեւ Սահակ եւ Մեսրոպ սուրբերի յիշատակի եւ նրանց լուսաւոր տեսիլքին ծառայելու կոչուած միաւորների՝ ուսումնական եւ գիտական օղակների տօնախմբման օր:

¹ Կենսագրի վկայութեամբ «Այն տարում, երբ մեռաւ Պարսից Վոսմ արքան, եւ թագաւորեց քրիստոնեաների դառն հալածիչ Յազկերտ Երկրորդը, խռովուեց Հայոց աշխարհը, եւ խոր ծերութեան հասակում սուրբ Սահակն առանձնացաւ Բագրեւանդ գաւառի Բլուր, կամ Բլրոցաց գիւղ կոչուող շէնում, ուր եւ երանելին հասաւ այն սահմանին, երբ պիտի կանչուէր: Եւ դա եղաւ Յազկերտի առաջին տարում: Օրերով եւ վաստակով լեցուն հայրապետը, առաջացեալ՝ որպէս երկարակեաց ցորեն, ամփոփուեց երկնից արքայութեան շտեմարանում՝ տեղափոխուելով իր անձկալի Քրիստոսի մօտ՝ փրկչական 440 թուականին, նաւասարդ ամսուայ վերջին օրը, որ իններորդ օրն է սեպտեմբեր ամսուայ՝ իր իսկ ծննդեան օրը»։ տե՛ս «Ազգային սուրբեր», Գիրք Ա. «Սուրբ Սահակ եւ սուրբ Մեսրոպ», էջմիածին, 2024, էջ 45–46, հմմտ. ՄԿՐՏԻՁ ՎՐԿ. ԱԻԳԵՐԵԱՆ, Լիակատար վարք եւ վկայաբանութիւն սրբոց, որ կան ի հին Տօնացուցի Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց, հտ. Բ., Վենետիկ, 1811:

